Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eutanasia-aloite hyvän kuoleman puolesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eutanasia-aloite hyvän kuoleman puolesta (KAA 2/2017 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- aloitteen tekijöiden edustaja Henrik Lax
- aloitteen tekijöiden edustaja Esko Seppänen
- aloitteen tekijöiden edustaja Osmo Soininvaara
- aloitteen tekijöiden edustaja Ilkka Taipale
- aloitteen tekijöiden edustaja Iiro Viinanen
- professori Jaana Hallamaa, Helsingin yliopisto
- professori (emeritus) Raimo Lahti, Helsingin yliopisto
- professori Lasse Lehtonen, Helsingin yliopisto
- yliopistonlehtori Liisa Nieminen, Helsingin yliopisto
- professori Kimmo Nuotio, Helsingin yliopisto
- professori Tiina Saarto, Helsingin yliopisto
- dosentti Päivi Kankkunen, Itä-Suomen yliopisto
- asiantuntija Virpi Sipola, Kirkkohallitus
- yliopettaja Varpu Lipponen, Tampereen ammattikorkeakoulu
- ylilääkäri Laura Lehtinen, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä
- johtava ylilääkäri Reino Pöyhiä, Kaunialan Sairaala Oy
- lääkäri Juha Hänninen, Terhokoti
- varapuheenjohtaja Pekka Elonheimo, Exitus ry
- toiminnanjohtaja Kalle Könkkölä, Kynnys ry
- toiminnanjohtaja Kati Myllymäki, Suomen Lääkäriliitto ry
- koulutuspoliittinen asiantuntija Kirsi Coco, Tehy ry
- puheenjohtaja Nina Hahtela, Suomen sairaanhoitajaliitto ry
- asiantuntija Soili Nevala, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- onkologi, LT Kristiina Tyynelä-Korhonen, Suomen palliatiivisen lääketieteen yhdistys ry
- tohtori Rob Jonquière, World Federation of Right to Die Societies
- lääkäri Harri Seppälä
- terveystieteiden tohtori Anja Terkamo-Moisio

Valmis
5.0

Valiokunnan mietintö StVM 4/2018 vp

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen ortodoksinen kirkollishallitus
- Helsingin juutalainen seurakunta
- Suomen Geronomiliitto ry
- Suomen Kristillinen Lääkäriseura
- Vanhustyön keskusliitto ry
- Vapaa-ajattelijain liitto ry
- professori Theo Boer, Teologinen yliopisto Kampen

KANSALAISALOITE

Aloitteessa ehdotetaan, että eduskunta ryhtyy lainvalmistelutoimenpiteisiin eutanasialain säätämiseksi ja eutanasian laillistamiseksi Suomessa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kansalaisaloitteessa esitetään eutanasian sallimista tilanteissa, joissa parantumattomasti kuolemansairaan potilaan hoito ei riitä lieventämään hänen sietämättömiä kärsimyksiään ja oikeustoimikelpoinen aikuinen potilas esittää harkitun ja vapaaehtoisen pyynnön eutanasiasta. Kansalaisaloitteessa esitetään useita kriteerejä myös potilaan tahdon selvittämiselle ja eutanasian toteuttamiselle. Aloitteeseen ei sisälly lakiehdotusta vaan kansalaisaloitelain 4 §:n mukainen perusteltu ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä.

Kansalaisaloitteessa pidetään eutanasialain säätämisen ohella tärkeänä huolehtia siitä, että kunnat ja/tai sairaanhoitopiirit velvoitetaan järjestämään adekvaattia ja korkeatasoista palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa ja että niitä on saatavilla kattavasti koko Suomessa.

Eutanasian käsitteen merkityssisältö ei ole kansainvälisessä tai kotimaisessa keskustelussa vakiintunut eikä yksiselitteinen. Eutanasialla tarkoitetaan yleensä lääkärin myötävaikutuksella tapahtuvaa kuolemaan johtavaa parantumatonta sairautta sairastavan potilaan kuoleman jouduttamista hänen oman tahtonsa mukaisesti. Hoidon rajausta tai hoidosta pidättäytymistä ei saattohoitokeskustelussa ole pidetty eutanasiana, koska tavoitteena ei ole kuoleman aiheuttaminen.

Erilaisia näkemyksiä on muun muassa siitä, mitä seurauksia eutanasian hyväksymisellä olisi. On esimerkiksi pidetty mahdollisena elämän kunnioituksen vähenemistä ja vanhuksista ja vammaisista henkilöistä välittämisen tai elämän loppuvaiheen hoidon heikentymistä. Sääntelyn on kansainvälisten kokemusten perusteella epäilty johtavan lailla säädettyjen eutanasian kriteerien vähittäiseen höllentymiseen. Näkemyksiin eutanasiasta vaikuttavat usein myös omaisten tai läheisten elämän loppuvaiheen hoitoon liittyvät omat kokemukset. Toisaalta terveydenhuollon ammattihenkilöillä on oikeudellinen ja eettinen velvollisuus lievittää kuolemansairaan potilaan kipua ja kärsimystä. Potilaan itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta on tärkeää, miten hänen tahtonsa otetaan hoidossa huomioon.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa on katsottu, ettei ihmisoikeussopimuksen 2 artikla (oikeus elämään) estä jäsenvaltioita säätämästä eutanasiasta, mutta jäsenvaltioilla ei toisaalta ole esimerkiksi ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisesta yksityisyyden suojasta tai itsemääräämisoikeudesta johtuvaa velvoitetta sallia eutanasiaa. Potilaan oikeuksia koskevan lainsäädännön kehittyminen ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen edistäminen muun muassa hoitotahdon kirjaamisen avulla ovat osaltaan tukeneet ihmisten halua vaikuttaa myös elämänsä loppuvaiheen hoitoon.

Eri mielipidetiedusteluissa eutanasian kannatus on ollut kansalaisten keskuudessa laajaa. Lääkärikunnasta lähes puolet näyttäisi kannattavan eutanasian sallimista (otos 1 003, vastausprosentti 48, Louhiala ym. 2015). Kuolevia potilaita hoitavien lääkärien keskuudessa tehdyn kyselyn mukaan kuitenkin vain 17 % näistä lääkäreistä kannatti eutanasian sallimista (otos 705, vastausprosentti 41, Suomen Lääkäriliitto 2017). Aikaisempien kyselyjen perusteella kehitys on ollut eutanasian hyväksyvään suuntaan, mutta näyttäisi saattohoitoon osallistuvien kohdalla olevan selvästi muita vähäisempää. Selvitysten suppeuden vuoksi niistä ei kuitenkaan voi luotettavasti päätellä kannatuksen laajuutta koko lääkärikunnassa tai eri ryhmissä.

Suomen voimassa olevan lainsäädännön mukaan avustaminen itsemurhan tekemisessä ei lähtökohtaisesti ole rangaistava teko. Rikoslain soveltamisessa voi kuitenkin olla ongelmia rajan vetämisessä rangaistavan pyynnöstä surmaamisen ja itsemurhassa avustamisen välillä. Terveydenhuollon henkilöstön ammattieettiset velvollisuudet ja hyväksyttävä lääkintäkäytäntö vaikuttavat myös sallittavan toiminnan rajanvetoon. Itsemurhassa avustamisen rankaisemattomuus ei siis ole täysin selvä varsinkaan silloin, kun itsemurhan avustajana on lääkäri ammatinharjoittamiseen liittyvän erityisen vastuuaseman vuoksi. Kansalaisaloitteen mukaan lääkäreille tai hoitohenkilökunnalle ei tule asettaa velvoitetta osallistua eutanasian toteuttamiseen.

Kansalaisaloitteessakin mainitun palliatiivisen hoidon toteutuminen on Suomessa puutteellista ja hoidon yhdenvertaisuutta ja laatua pyritään kehittämään muun muassa tuoreella palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestämistä koskevalla työryhmän suosituksella (STM raportteja 44:2017). Vuoden 2018 alusta voimaan tulleen valtioneuvoston asetuksen mukaan yliopistosairaanhoitopiirien on huolehdittava vaativan palliatiivisen ja saattohoidon tehtävistä, niiden suunnittelusta ja yhteen sovittamisesta alueellisesti (VnA 582/2017, 4 §). Saadun selvityksen mukaan sekä hoitajien että lääkärien tiedoissa on todettu puutteita erityisesti kuolevan potilaan kohtaamisessa sekä kivun ja muiden oireiden hoidossa, mikä korostaa koulutuksen merkitystä hoidon laadun parantamisessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että palliatiivinen hoito ja saattohoito toteutetaan koko maassa laadukkaasti ja valmistellaan sitä koskevaa sääntelyä hyvän hoidon toteuttamiseksi.

Valiokunta katsoo, että asiassa tarvitaan kansalaisaloitteen herättämän keskustelun kaltaista laajaa kansalaiskeskustelua ja huolellista eettistä arviointia. Asian arvioinnissa tarvitaan lisäksi muun muassa perusoikeuksiin, rikoslainsäädäntöön ja terveydenhuollon henkilöstön asemaan liittyvää kattavaa selvitystä siitä, tarvitaanko uutta sääntelyä tai muita toimenpiteitä parantumattomasti sairaan potilaan hyvän hoidon ja itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi elämän loppuvaiheessa. Valiokunnan näkemyksen mukaan kuolevan ihmisen hoitoa ja eutanasiaa koskevan lainsäädännön tarve tulee arvioida mainittujen selvitysten jälkeen.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2018 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hylkää kansalaisaloitteeseen KAA 2/2017 vp sisältyvän ehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. ***(Valiokunnan lausumaehdotus)***

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto asettaa laajapohjaisen asiantuntijatyöryhmän selvittämään elämän loppuvaiheen hyvää hoitoa, itsemääräämisoikeutta sekä saattohoitoa ja eutanasiaa koskevia sääntelytarpeita ja tarvittaessa antaa selvitystyön pohjalta eduskunnalle ehdotukset lainsäädännön muutoksiksi.

Helsingissä 6.4.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen